

ÖLMEK ÜZERE OLAN HASTAYA YAKLAŞIM, AGONİ VE YÖNETİMİ

Zeynep IRMAK KAYA¹

GİRİŞ

Tüm dünyada tıp ve teknoloji alanındaki gelişmeler ve yaşam koşullarında sağlanan iyileşmeler ile yaşam süresi uzamakta ve kronik hastalıkların sayısı artmaktadır. Ölümcül hastalıklarla yaşanan süre uzayarak ölüm gecikmektedir (1). Son yüzyılda biyomedikal ve klinik tıptaki ilerlemeler, birçok hastalığın önlenmesini ya da tedavisini olanaklı hale getirmiştir. Tedavi yöntemlerindeki gelişmeler ile daha önceden insanların kısa sürede ölmelerine neden olan birçok hastalıkta, yaşam sürelerinin uzaması sağlanmıştır. Böylece hekimlerin kronik hastalıklar ya da kanser gibi ölümcül hastalığı olan hastayla karşılaşma sıklığı artmış ve sunulan tedavi hizmeti verme süresi de uzamıştır. İnsanlara yaşamak ve ölümü geciktirmek için sunulan tedaviler, bazen hastalar için fiziksel ve psikolojik açıdan yıpratıcı olabilmektedir. Hasta bir yandan acı çekmek istemezken, diğer taraftan yaşam süresinin uzamasını da arzular (2). Ölümcül hastalıklarla mücadele, hem hasta ve ailesi hem de sağlık ekibi açısından psikolojik ve fizyolojik olarak zorlayıcı bir durum olarak karşımıza çıkar. Sağlık profesyonellerinin eğitimlerinde bu zor duruma adaptasyonunu sağlamak ya da ölmekte olan hasta ve ölüm karşısındaki geliştirilecek tutumlar yeterince ele alınmamaktadır (1).

Ölüm, yaşam sürecinin doğal bir parçasıdır. Son yıllarda tıp ve teknoloji alanındaki gelişmeler ile yaşamın sonlanması geciktirilerek ölüm kişisel ve manevi bir olay olmaktan çıkıp, mücadele edil-

mesi gereken tıbbi bir durum olarak görülmeye başlanmıştır. Sonuçta, hem toplum hem de sağlık profesyonelleri, ölümü yadsımakta, ölüm bir başarısızlık olarak yorumlanmakta ve ölüm karşısında sağlık çalışanları suçluluk duymaktadır (2).

Yaşamının son günlerini yaşayan, hastalığın son evresinde bulunan, hayati fonksiyonların belirli bir süre içinde sonlanmasının beklenildiği döneme terminal dönem denilmektedir (3). Hastalığının son evresinde olan veya herhangi bir sebeple ölmek üzere olan, hayati fonksiyonlarını geri dönüşümsüz bir şekilde yitirmiş ve belirli bir süre içinde ölümü bekleyen hasta 'terminal dönem hasta' olarak tanımlanmaktadır. Hayatının son döneminde olan bu hastaların mevcut sorunlarının giderilerek, ihtiyaçlarının karşılanmasına gereksinimleri vardır. Bu süreçte hastaların ihtiyacı olan yardımın karşılanması ve onların daha kaliteli bir yaşam sürmesini hedefleyen faaliyetlere 'yaşam sonu bakım' denilmektedir (2,4). Yaşam sonu bakım özelleşmiş bir bakım olup palyatif bakım kavramının önemli bir parçasıdır. Bireye bütüncül yaklaşarak, yeterince açık iletişim kurarak, hastanın yakınlarının istek ve inançlarına saygı göstererek semptomların kontrol altına alınması ve yaşam kalitesinin artırılması palyatif bakımın temel ilkeleridir. Bu sayede bireyin mümkün olduğunca bağımsızlığını sürdürerek, yaşam kalitesi arttırılmaya çalışılarak, bireye saygıdeğer bir ölüm ortamı sunulur ve aile üyelerinin desteklenmesi sağlanır (5). Bireyselleştirilerek bütüncül ve duyarlı bir bakım hizmeti her hasta için gereklidir

¹ İç Hastalıkları Uzmanı Eskişehir Şehir hastanesi, İç Hastalıkları Bölümü dr.zeynepirmak@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Ölüm, terminal dönem, agoni

KAYNAKÇA

1. Sucaklı MH. Ölmekte olan hasta ve yaşam sonu bakım. Turkish Journal of Family Medicine And Primary Care, 2013;7(3):52-7.
2. INCI F, ÖZ F. Palyatif bakım ve ölüm kaygısı. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2012;4(2):178-87.
3. Faull C, Nyatanga B. (2005). Terminal Care and Dying. In Faull C, Carter YH, Daniels L (eds.), Hand book of Palliative Care. (2nd ed., p. 380-408). USA: Blackwell Publishing Ltd.
4. Ersoy N. (2003). Ethics issues about end of life. Erdemir Demirhan A, Arda B, Öncel Ö, Özçelikay G, Ersoy N, Aksoy Ş, editörler. Çağdaş Tıp Etiği. (1. Baskı, s.328-57) İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
5. Kabalak AA, Öztürk H, Çağıl H. Yaşam sonu bakım organizasyonu; palyatif bakım. Yoğun Bakım Dergisi 2013;11(2):56-70.
6. Linda S. Respectful Death: A Model for End of Life Care. Clinical Journal of Oncology Nursing 2007;12(4):621-24.
7. Eues SK. end-of-life care; Improving Quality of life at the end of life. Professional Case Management 2007;12(6):339-44.
8. Miyashita M, Sanjo M, Morita T, et al. Good death in cancer care:a nationwide quantitative study. Ann Oncol 2007;18(6):1090-7.
9. Goldsteen M, Houtepen R, Proot IM, et al. What is a good death? Terminally ill patients dealing with normative expectations around death and dying. Patient Educ Couns 2006;64:378-86.
10. Özçelik H. Palyatif Bakım ve Ölmekte Olan Hastaya Yaklaşım. Türkiye Klinikleri Anesthesiology Reanimation-Special Topics 2017;10(1):87-93.
11. Işıl Ö, Karaca S. Ölüm yaklaşırken yaşananlar ve söylebilecekler: Bir gözden geçirme. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi 2009;2(1):83-87.
12. Öz F. Hastalık Yaşantısında Belirsizlik. Türk Psikiyatri Dergisi 2001;12(1):61-68.
13. Isikhan V. Terminal dönemdeki kanser hastalarının ölüm yeri tercihleri. Türk Onkoloji Dergisi 2008;23:34-44.
14. Bağ B. Hospis ve hospiste ölüme hazırlanma. Akad Geriatri 2012;4:120-5.
15. Klein C, Lang U, Bükki J, Sittl R, Ostgathe C. Pain management and symptom-oriented drug therapy in palliative care. Breast Care (Basel) 2011;6:27-34.
16. Harris DG. Nausea and Vomiting in advanced cancer. Br Med Bull 2010;96:175-85.
17. Cayley WE. Jr. Management of constipation in patients receiving palliative care. Am Fam Physician 2011;84:1227-8.
18. Nendrichova I, Castelli M, Mastroianni C, et al. Pressure ulcers in cancer palliative care patients. Palliat Med 2010;24:669-73.
19. Hamptom DM, Hoyd DA, Mc Millian SC. Spiritual needs of persons with advanced cancer. American Journal of Hospice & Palliative Medicine 2007;24(1):42-48.
20. Uzuncu H, Buyruk H, Alnak E. Yoğun bakımda yapılacak bir şeyi kalmayan kanserli terminal dönem hastalara insanca bakım önerisi. Cumhuriyet Medical Journal 2013;35(1):143-151.
21. Koç S. Ölüm ile ilgili bazı temel kavramlar. Türkiye Klinikleri J Foren Med-Special Topics 2016;2(1):1-7.
22. Demirkol ME, Tamam Lut. Ölüm İyiliği Fenomeni Cukurova Medical Journal 2016;41(3):559-63.
23. 4721 sayılı Türk Medeni Kanun madde 13 (2001). <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html> (erişim tarihi 9.9.2019).
24. Barazzetti G, Borreani C, Miccinesi G. What “best practice” could be in Palliative care: an analysis of statements on practice and ethics expressed by the main health organizations. BMC Palliat Care 2010;9:1.
25. Akpınar A, Ersoy N. Yaşamı Destekleyen Tedaviler: Ne Zaman Esirgenmeli? Ne Zaman Sonlandırılmalı? Türk Onkoloji Dergisi 2012;27(1).
26. Özçakır A. Son Nokta: Ölüm ve Ölmekte Olma. Türkiye Aile Hekimliği Dergisi 2007; 9(3):135-8.
27. Özçelik H, Fadıoğlu Ç. Palyatif bakım ve son dönem hastaya yaklaşım. Ağrı Kliniği Dergisi 2012;1 (1):48-55.